

Довгаль А. В.,

здобувач ступеня вищої освіти
бакалавра навчально-наукового
інституту № 3 Національної академії
внутрішніх справ

Науковий керівник:

кандидат юридичних наук, старший
науковий співробітник, старший
науковий співробітник наукової
лабораторії з проблем превентивної
діяльності та запобігання корупції
навчально-наукового інституту № 3
Національної академії внутрішніх справ
Пашковська М. В.

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВІВ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ЩОДО ДІТЕЙ

Збільшення випадків домашнього насильства в зв'язку свідчить про загострення різноманітних соціально-економічними, фізичних та психологічних причин. Прояви насильства щодо дітей в переважній більшості вчиняються дорослими, які самі в дитинстві зазнавали насильницьких дій. Ставши батьками, вони застосовують ті ж методи виховання, що й їхні батьки. Насильство стає наслідком життєвих негараздів, від яких потерпає людина, тому дорослі виливають свій гнів і розчарування на дітей навіть без наміру їм зашкодити.

Слід зазначити, що дослідження презентовано на онлайн дискусії «Захист дітей від сексуального насильства, в тому числі в мережі Інтернет: виявлення потреб для зменшення існуючих викликів в реагуванні та координації дій» свідчить про наступні показники. Найактуальнішими категоріями звернень, що надійшли від дітей (та про дітей) в 2020–2021 рр. через електронні канали зв'язку (Facebook та Telegram) та Національну гаряча лінія для дітей та молоді були повідомлення про психологічне здоров'я – 23%; насильство над дітьми – 22% (**30836 звернень**); стосунки в родині – 12%; соціальний захист дітей – 9%; стосунки з однолітками – 5%; булінг – 3%; фізичне здоров'я та проблеми залежностей – 3% [1]. З даної статистики випливає, що в переважній більшості переважає психологічне насильство над дітьми.

За видами насильства розподілились на наступні: психологічне (47 %); фізичне (24 %); економічне (20 %); сексуальне (9 %). Слід зазначити, що намітилися тенденції щодо збільшення звернень щодо психологічного насильства та фізичного насильства над дітьми (особливо у сім'ях, де батьки мають алкогольну або наркотичну залежність); коли дитина є свідком домашнього насильства; коли дитина вчиняє насильство; щодо сексуального насильства щодо дітей [1].

Законодавство визначає домашнє насильство це діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь [2].

Жорстоке поводження з дітьми та нехтування їх інтересами можуть мати різні види і форми, але їх наслідком завжди є: серйозний збиток для здоров'я, розвитку та соціалізації дитини, нерідко – загроза його життю або навіть смерть [3].

Серед факторів ризику, які спричиняють насильство в сім'ї, є такі: злидні; соціальна ізоляція; часті кризи в сім'ї; безробіття; вживання наркотичних речовин та алкоголю; відсутність виховних навичок; імпульсивність; насилля з боку інших дорослих членів сім'ї.

Прояви сексуального насильства щодо дітей: дитину фотографували чи знімали оголеною на відео; дорослі (старші 18 років) пропонували дитині показати її/його статеві органи, торкнутись до їхніх оголених інтимних частин тіла або вступити з ними у статеві стосунки; дитині пропонували винагороду за те, щоб показати свої статеві органи, торкатись до оголених інтимних частин тіла дорослих або вступати з ними у статеві стосунки; дитину змушували вступати у статеві стосунки з дорослими та тримати це у таємниці; дитина отримувала непристойні пропозиції в Інтернеті (на форумах, в чатах, соціальних мережах, електронною поштою тощо), по телефону або у листах; дорослі (окрім медичних працівників та батьків у

ранньому дитинстві) торкались статевих органів дитини всупереч її волі.

Наслідками домашнього насильства щодо дітей є збільшення звернень щодо селфхарму (самопошкодження); бажання дитини вчинити суїцид; відсутності сенсу життя; тривожних станів, панічних атак; відчуття самотності і смутку; щодо депресивних станів [3].

Насильство над дітьми в сім'ях, як правило, є циклічним процесом. Буває раптовим, довготривалим і систематичним.

Раптовий характер насильства може призвести до тяжкої фізичної травми дитини або до смертельного випадку.

Систематичний характер спричинених насильницьких дій не завжди є очевидними, проте може загрожувати життю дитини.

Довготривалий систематичний характер насильницьких дій заважає повноцінному розвитку дитини [3].

Повноваження установ та закладів охорони здоров'я під час здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, які :

- повідомляють уповноваженим підрозділам органів Національної поліції України про виявлення ушкоджень, що могли виникнути внаслідок вчинення домашнього насильства, а в разі виявлення ушкоджень у дитини – також службу у справах дітей;

- у разі виявлення тілесних ушкоджень забезпечують в установленому порядку проведення медичного обстеження постраждалих осіб;

- у разі виявлення ушкоджень сексуального характеру направляють постраждалих осіб на тестування на ВІЛ-інфекцію;

- надають медичну допомогу постраждалим особам з урахуванням індивідуальних потреб;

- інформують постраждалих осіб про заходи та соціальні послуги, якими вони можуть скористатися;

- взаємодіють з іншими суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;

- звітують центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, про результати здійснення повноважень у цій сфері у порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування

державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству [2].

Взаємодія суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, передбачає взаємне інформування не пізніше однієї доби про виявлені факти домашнього насильства з дотриманням правового режиму інформації з обмеженим доступом та реагування на випадки домашнього насильства відповідно до компетенції та з урахуванням оцінки ризиків, що загрожують постраждалій особі [2].

Однак сучасне кримінальне законодавство (ч. 2 ст. 155 та ч. 2 ст. 156 КК України), встановлює відповідальність за відповідні кримінально карані прояви щодо дітей батьком, матір'ю, вітчимою, мачухою, опікуном чи піклувальником, особою, на яку покладено обов'язки щодо виховання або піклування. Водночас проблема інцестного зґвалтування залишилася поза належною увагою. Погоджуючись з пропозицією Романцової С. В. [4, с. 105] щодо внесення радикальних змін до чинного КК України у контексті сексуального насильства щодо дитини та визначення діянь, за вчинення яких доцільно передбачити кримінальну відповідальність, потребує додаткового вивчення, що становить предмет окремого дослідження.

Список використаних джерел

1. Дослідження презентовано на онлайн дискусії «Захист дітей від сексуального насильства, в тому числі в мережі Інтернет: виявлення потреб для зменшення існуючих викликів в реагуванні та координації дій» (організатор - ГО «Ла Страда – Україна», 27 травня 2021 р. 11.00-13.00, онлайн платформа ZOOM).

2. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 7 груд. 2017 р. № 2229-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>

3. Види насильства та їх наслідки. URL: <http://megasite.in.ua/40871-vidi-nasilstva-ta-h-naslidki.html>

4. Романцова С. В. Форми проявів сексуального насильства щодо дітей. Серія Право. Вип. 55. Т. 2. С. 102–105.